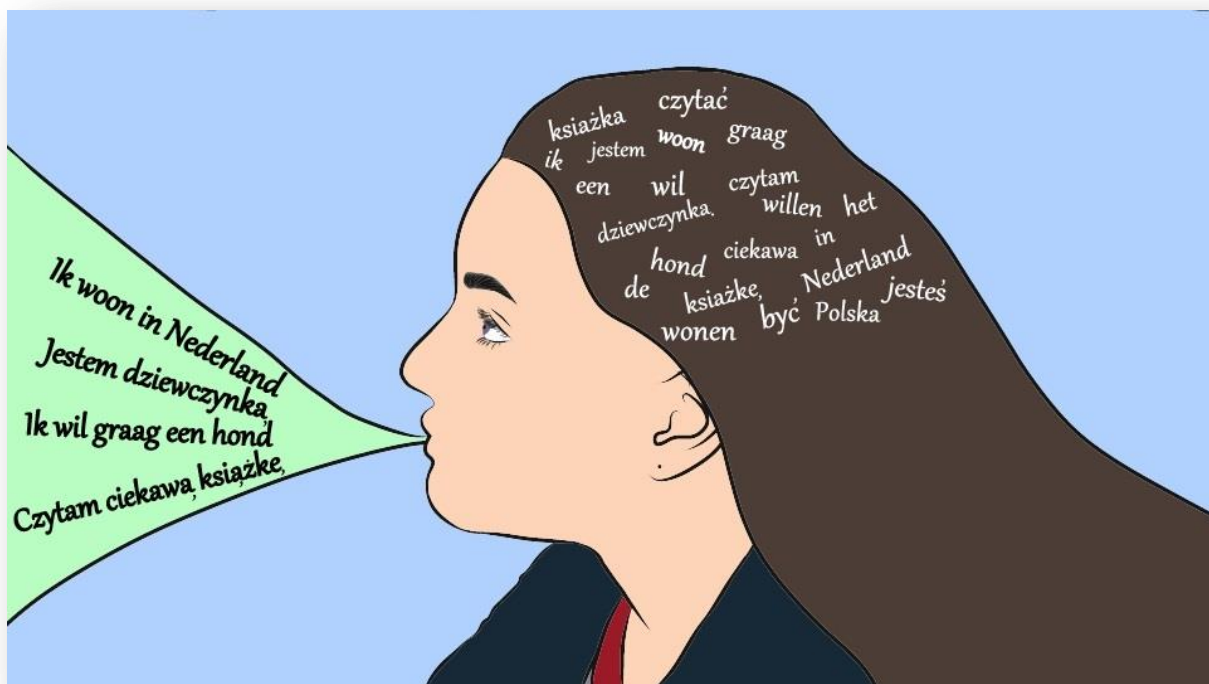

Dagelijkse tweetaligheid

Hoewel we in een wereld leven waar de voordelen van meertaligheid
van kinderen voor velen vanzelfsprekend zijn,
zijn er nog steeds mensen die beweren dat het verzorgen
van de moedertaal en de cultuur van immigranten zinloos is.

Agnieszka Steur

Inhoudsopgave

Het voordeel.....	2
Poolse scholen.....	6
Poolse leren in Nederland:.....	7
Mythes over tweetaligheid	9
Waar ligt het voordeel?.....	10
Daarom is het zo belangrijk om de eigen taal en cultuur te behouden!	13
Wat betekent dat?	14
Soorten tweetaligheid	17
En hoe werkt dat thuis?	20
Over de auteur	23
Bronen	24

Het voordeel

If you talk to a man in a language he understands, that goes to his head.

If you talk to him in his language, that goes to his heart.

Nelson Mandela

Toen mijn kinderen werden geboren was hun tweetalige opvoeding voor mij heel gewoon en natuurlijk. Ik sprak Pools tegen de kinderen en mijn man Nederlands. Ik begon mij steeds meer voor tweetaligheid te interesseren vanaf het moment waarop de logopedist, de kinderpsycholoog en later docenten aan de school van onze zoon mij ervan probeerden te overtuigen dat tweetaligheid schadelijk voor hem kon zijn. Hij was toen 4 jaar, voor mij was dit een zeer moeilijke periode. Ik moest vechten om mijn standpunten te verdedigen, Nederlands spreken tegen mijn kinderen voelde erg onnatuurlijk.

Voor veel mensen is tweetaligheid een vanzelfsprekend voordeel. De mogelijkheid om te kunnen communiceren met mensen uit verschillende landen, het begrijpen van een andere cultuur en grammatica verbreedt immers iemands horizon.

Het is een kans om culturele barrières af te breken en een tolerante en goed opgeleide samenleving te creëren. Door tweetaligheid kunnen maatschappijen zich ontwikkelen en samenwerken op cultureel en economisch gebied. Het valt niet te ontkennen dat alle landen, in verschillend tempo, multicultureel worden.

Maar deze mening is niet van alle tijden. In haar boek *Psychologiczne aspekty dwujęzyczności* noemt Ida Kurcz¹ de stelling van Otto Jaspers. Deze stelde, aan het begin van de vorige eeuw, dat de hersenen van een mens slechts een beperkte hoeveelheid intellectuele gegevens kunnen opslaan. Een tweetalig persoon zou deze beperkte capaciteit over twee talen moeten verdelen, waardoor beide talen op een lager niveau zouden blijven steken dan bij een eentalig persoon. De hersenen zouden niet zoveel informatie op hetzelfde niveau kunnen verwerken. Deze mening bleef populair tot de jaren 60 van de vorige eeuw. Tweetaligheid werd toen nog als een afwijking gezien die zich niet verder zou mogen verspreiden.² Tegenwoordig tonen verschillende

onderzoeken zelfs het tegenovergestelde aan. In het bijzonder de resultaten van de onderzoeken van Ellen Bialystok en Katrien Mondt.

Volgens Ellen Bialystok, professor psycholinguïstiek aan de York University in Toronto, die al vele jaren onderzoek doet naar tweetaligheid, bevordert dit het vermogen om dezelfde dingen vanuit twee verschillende oogpunten waar te nemen. Dit komt doordat als gevolg van de twee taalsystemen alles in hun bewustzijn twee verschillende namen heeft³.

Hoewel we in een wereld leven waar de voordelen van meertaligheid van kinderen voor velen vanzelfsprekend zijn, zijn er nog steeds mensen die beweren dat het verzorgen van de moedertaal en de cultuur van immigranten zinloos is.

Vaak beseffen degenen die deze meningen uiten, om tal van redenen niet hoe belangrijk het verzorgen van de eigen wortels is, of ze hebben er zelf geen aandacht aan besteed en proberen anderen te overtuigen van de juistheid van hun acties.

Als we naar de totale wereldbevolking kijken, vormen eentalige mensen een minderheid. Wereldwijd is er een groot aantal landen waarvan de inwoners twee- of zelfs meertalig zijn. Dit wordt wel duidelijk uit het feit dat er op onze planeet ongeveer 200 landen zijn en ongeveer zes- tot zeventuizend talen.

Als we naar de voordelen van meertaligheid in gezinnen met meerdere culturen kijken kan de volgende materialistische vergelijking worden gemaakt - beter twee miljoen in de loterij winnen dan één.

Na verschillende volwassenen te hebben gesproken die zijn opgegroeid in een tweetalig gezin en het lezen van literatuur over dit onderwerp, ben ik nog steeds niemand tegengekomen die er spijt van heeft twee of meer talen te hebben geleerd. Ook heeft geen van deze mensen geklaagd dat ze twee culturen hebben leren kennen. Integendeel, in de literatuur en discussies verschijnen meestal dezelfde verklaringen over hoeveel het hen gebracht heeft en welke goede kanten er voor hen aan hebben gezeten.

Een taal is als een plant en heeft voeding nodig. Deze voeding komt in de vorm van het thuis spreken van de taal, het lezen van boeken en het kijken naar Poolse televisie. Veel ouders die ik sprak voegen aan deze lijst nog frequente gesprekken met de familie over Skype toe.

Helaas zijn er in Nederland nog steeds veel docenten die de ouders van hun leerlingen adviseren om thuis Nederlands te spreken. Als argument gebruiken ze de

veronderstelling dat dit goed voor het Nederlands van de kinderen zou zijn. Niets is minder waar. Zweeds onderzoek laat zien dat het stimuleren van de moedertaal juist kan helpen bij het leren van een tweede taal.

Volgens het **Eurydice netwerk** (een informatienetwerk voor onderwijs in Europa) kan een goede kennis van de moedertaal emigranten helpen bij het leren van hun nieuwe taal.⁴ Maar het is ook belangrijk voor het bewaren van de eigen identiteit. Dankzij de moedertaal vormt zich een specifieke relatie tussen kind en familie. Er ontstaat een emotionele band met de cultuur. Kinderen krijgen zo de kans om hun 'authentieke' ouders te leren kennen. Ouders voeden hun kinderen meestal tweetalig op omdat ze uit verschillende taalgebieden en culturele achtergronden afkomstig zijn. Ze willen dat hun kinderen de cultuur van hun voorouders leren kennen zodat ze zich daarmee kunnen identificeren.

Gesprekje met een buurvrouw

Onze twee schatten brengen sinds enige tijd tenminste twee weken zonder mama en papa door. Ze zijn dan bij mijn ouders in Polen. Ik mis hen dan verschrikkelijk, maar zo'n logeerpartij doet wonderen voor hun relatie met hun grootouders en hun Pools. Tijdens mijn laatste eenzame verblijf in Nederland werd ik door de buurvrouw bij de deur staande gehouden met de vraag, waar mijn kinderen waren. Ik antwoordde haar. Ze keek me verbijsterd aan – Zo ver van huis zonder mama en papa... dat zouden mijn kleinkinderen nooit... dat zouden mijn kinderen niet kunnen! – beweerde ze verwijtend.

Ik voelde me direct beoordeeld... of erger - bekritiseerd. In plaats van me met een glimlach verder aan mijn eigen zaken te wijden, begon ik mezelf te verdedigen. Dat van mijn ouders begreep ze wel, ze is tenslotte zelf oma. Dat van het Pools stuitte op minder begrip. - Het is zeker goed om twee talen te spreken - zei ze aarzelend. - Maar een andere taal zou beter zijn, wat hebben ze nou helemaal aan dat Pools.

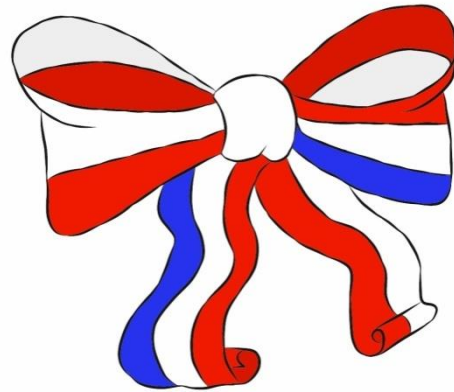
"Voedsel voor de ziel" Agnieszka Steur

In 2011 werd door de Anvendt Kommunal Forskning - een Scandinavisch sociaal onderzoeksinstituut, het verslag "Onderwijs van tweetalige kinderen in Denemarken en Zweden" gepubliceerd. In dit rapport werd geconcludeerd dat allochtone kinderen in Zweden die hun moedertaal op school leren, beter presteren in de Zweedse taal en rekenen⁵.

Het Scandinavische onderzoek heeft aangetoond, dat het voor een succesvolle taalontwikkeling bij kinderen van het grootste belang is, dat ouders hun eigen taal met hun kinderen spreken. Andere studies, bijv. Elisabeth van der Linden en Folkert Kuiken (2012) ⁶, Barbara Zurer Pearson (2008)⁷, Naomi Steiner en Susan Hayes (2009)⁸, bevestigen dat.

Poolse scholen

Pools onderwijs (met name het leren van de Poolse taal) in het buitenland neemt een speciale plaats in bij het organiseren van het leven in het land van verblijf. In Nederland zijn er momenteel drie types Poolse scholen: openbare scholen, katholieke scholen en School bij de Poolse Ambassade. Laatstgenoemde opereert onder toezicht van het ministerie van Onderwijs en de Ambassade van de Republiek Polen. Poolse scholen zijn niet iets specifiek voor Polen die in Nederland wonen, dit soort scholen zijn er ook voor kinderen van wie een of beide ouders uit Rusland, Kroatië, Japan of China komen. Dit type school bestaat in veel landen, bijna altijd zijn ze gesticht door mensen wie contact met de taal en cultuur uit het land van herkomst na aan het hart ligt.

In het geval van de Poolse zaterdagsscholen komen de kinderen meestal twee zaterdagen per maand drie uur bij elkaar. Afhankelijk van hun leeftijd leren ze lezen en schrijven, maar wat ook erg belangrijk is, zijn Poolse tradities en gewoonten. In dergelijke scholen worden ook bijeenkomsten georganiseerd ter gelegenheid van Kerstavond, Pasen, Andrzejki, en andere Poolse feestdagen. De kinderen leren Poolse liederen en gedichten, maar wat misschien het allerbelangrijkste is, dat ze andere kinderen in dezelfde situatie ontmoeten, waardoor ze zien dat het niet "raar" is om twee werelden te combineren. Voor de ouders zijn deze bijeenkomsten ook zeer belangrijk, tijdens het wachten op de kinderen kunnen ze van gedachten wisselen, advies zoeken of soms gewoon klagen over de moeilijkheden van het leven als immigrant. Vaak organiseren deze Poolse scholen ook Nederlandse lessen voor ouders.

Pools leren in Nederland:

De vereniging **Forum Poolse Scholen in Nederland**. Het doel van deze organisatie is het koesteren en verspreiden van de Poolse taal, cultuur en tradities, met name door het didactisch en organisatorisch steunen van Poolse zaterdagsscholen in Nederland. Tegenwoordig bestaat het Forum uit 18 scholen met ongeveer 1000 kinderen en 60 docenten.

Doordat er steeds meer Poolse gezinnen met kinderen naar Nederland komen of kinderen hier geboren worden, ontstaan er ook steeds nieuwe scholen.

Schoolgaande kinderen die in de regio Den Haag wonen, kunnen naar **School bij de Poolse Ambassade**. De lessen daar vinden twee keer per week plaats. School bij de Poolse ambassade in Den Haag is een Poolse onderwijsinstelling die educatieve activiteiten op het gebied van aanvullend onderwijs uitvoert voor het basis- en middelbaar onderwijs. Deze school verzorgt een aangepast programma van het Poolse Ministerie van Onderwijs, speciaal gericht op de behoeften van Poolse kinderen die in het buitenland wonen. De diploma's hebben dezelfde waarde als Poolse diploma's. Een school die hetzelfde programma volgt, is de **Poolse school in Brunssum**. Deze school is bedoeld voor kinderen van Poolse NAVO soldaten.

In Nederland zijn ook een aantal **katholieke zaterdagsscholen**, die naast de Poolse lessen ook godsdienstlessen geven en de kinderen voorbereiden op de Eerste Communie. Deze zijn opgericht door de Poolse Katholieke Missie.

Een andere plek waar mensen Pools kunnen leren is de **Stichting Kreda**. Dit is niet alleen een Poolse school maar nog veel meer. De stichting organiseert informatiebijeenkomsten voor ouders over educatie in Nederland, helpt Nederlandse docenten die Poolse leerlingen hebben, werkt mee aan conferenties en houdt zich bezig met verschillende projecten, bijvoorbeeld: **Mentor**, Moeder en Kind Club, Nederlands voor anderstalige kinderen.

Eind oktober 2012 is het **Aloysius College in Den Haag** een proefproject gestart om Pools te onderwijzen op HAVO en VWO niveau. Het project duurde drie jaar en er hebben negen kinderen aan deelgenomen. Er waren plannen om dit project voort te zetten maar dit ging niet door, mede door de sluiting van het Aloysius College.

Universiteit van Amsterdam

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

“Wereldwijd spreken 315 miljoen mensen Slavisch als moedertaal. Welke rol spelen schrijvers en kunstenaars in de Oost-Europese cultuurgeschiedenis? Vanwaar die eeuwige strijd tussen Rusland en zijn buurlanden? Met de opleiding Slavische talen en culturen leer en analyseer je Pools, Russisch, Servisch/Kroatisch of Tsjechisch, én ontwikkel je een visie op Centraal- en Oost-Europese talen, culturen en geschiedenis.”

www.uva.nl

Cursussen Pools aan de Volksuniversiteiten (bv. Rotterdam)

Internationale School, na aanmelding door de ouders kunnen kinderen Poolse les krijgen.

Europese Scholen (gefinancierd door EU)

Privé lessen en cursussen Poolse taal door taalscholen georganiseerd.

Mythes over tweetaligheid

Op het gebied van tweetaligheid bestaan vele mythes, het is daarom goed hierover te praten en uit te leggen dat ze vaak gebaseerd zijn op onredelijke angsten. Dr. Naomi Steiner schrijft hierover in haar boek *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. Ouders zijn vaak bang dat tweetaligheid tot verwarring in de hoofden van hun kinderen leidt, dat ze beide talen zullen mengen en beide talen daardoor nooit echt goed leren spreken. Deze twijfels ontstaan omdat kinderen vaak woorden uit beide talen in een zin mengen. Een andere reden is dat mensen van een tweetalig persoon verwachten dat deze altijd en overal in staat is om in beide talen het juiste woord te vinden voor de situatie⁹. Iedereen weet dat ook eentalige personen hier wel eens moeite mee hebben. Het is daarom belangrijk in gedachten te houden dat vermenging van talen volkomen natuurlijk is. Het is in het derde levensjaar dat taal zijn plaats in de hoofden van kinderen begint te vinden. Natuurlijk is elk kind anders en kunnen er verschillen zijn in het tijdstip van vermenging van de talen, maar ook de verschijnselen van vermenging kunnen anders zijn. Dit verandert niets aan het feit dat tweetaligheid een absoluut voordeel voor kinderen oplevert.

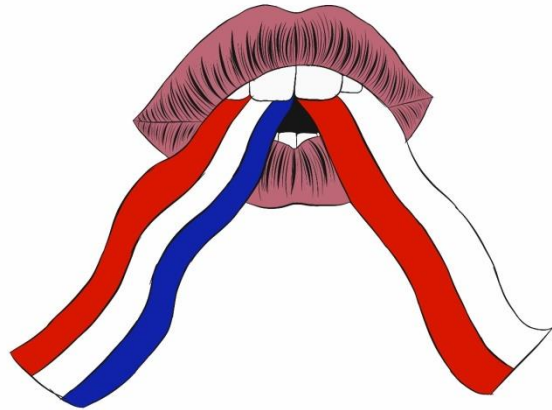
*One language sets you in a corridor for life. Two languages open every door
along the way.*

Frank Smith

Waar ligt het voordeel?

Voor ouders is het ook belangrijk ze de rol van ouder het best in hun moedertaal kunnen uitvoeren. In de tweede taal wordt veel eerder een fout gemaakt waarmee de verbale autoriteit verloren gaat. Het is logisch dat de spreker zich het meest zeker voelt in de eigen moedertaal¹⁰.

Ellen Bialystok is een Canadese psycholinguïst die in 2007 de resultaten van haar onderzoek over **de positieve**

beschermende effecten van tweetaligheid tegen dementie heeft gepubliceerd. De resultaten bevestigen dat de gebieden van de hersenen die verantwoordelijk zijn voor het geheugen en het intellect actiever en krachtiger zijn bij mensen die twee talen spreken. Hierdoor kunnen de hersenen de schade die veroorzaakt wordt door dementie compenseren. Daarin concludeerde zij dat er sprake is van een gemiddelde vertraging van 4 jaar in het ontstaan van de eerste kenmerken van dementie bij mensen die tweetalig zijn opgegroeid. Voor sommige mensen lijkt 4 jaar misschien weinig, maar dit is slechts een gemiddelde en in sommige gevallen was er zelfs sprake van “een groot beschermend effect van tweetaligheid”¹¹.

Katrien Mondt, onderzoekster aan de Vrije Universiteit Brussel heeft onderzoek gedaan naar het tweetalige brein. In haar onderzoeken heeft ze gekeken naar de relatie tussen de taal- en wiskundige prestaties van tweetalige personen. Daarin laat ze zien dat vroege, evenwichtig ontwikkelde (gelijktijdig leren van beide talen) tweetalige kinderen beter zijn in **rekenkunde** dan hun ééntalige leeftijdsgenoten. In haar onderzoek heeft ze de hersenactiviteit gemeten.¹² Tevens heeft zij geconstateerd dat kinderen die al vanaf jonge leeftijd contact met twee talen hadden en tweetalig zijn opgevoed, **beter presteerden** dan kinderen die pas op school hun tweede taal leerden. Ook is het voor kinderen die eenmaal een vreemde taal geleerd hebben, eenvoudiger om een volgende taal te leren. “De competenties die je ontwikkelt terwijl je een taal leert, worden doorgegeven aan andere talen. Het is zoals een spier trainen” - zegt Katrien Mondt.

Tweetaligheid heeft ook andere voordelen. Kinderen van multiculturele huize begrijpen het "**anders zijn**" van anderen beter. Als kinderen thuis verschillende culturen en gewoontes leren kennen, is het makkelijker voor ze om te begrijpen dat in een maatschappij veel meer diversiteit kan zijn. Hun geest staat open voor dergelijke variaties.¹³

Antonella Sorace, hoogleraar taalontwikkeling aan de Universiteit van Edinburgh heeft op een festival over meertaligheid gezegd dat een kind dat meer dan eentalig is, daar voordelen van heeft die verder reiken dan taal. Volgens haar presteren kinderen die in meerdere talen kunnen communiceren ook beter met allerlei taken die buiten het communicatieve vallen. Volgens haar kunnen meertalige kinderen zich beter concentreren, informatie die niet relevant is beter onderdrukken en ook beter wisselen tussen verschillende taken.¹⁴ Het is voor haar erg belangrijk om mensen te overtuigen dat er niks mis is met het tweetalig opvoeden van een kind.

Uit onderzoek van Samatha Peishan Fan van de Universiteit van Chicago blijkt dat meertalige kinderen betere communicatieve vaardigheden bezitten dan kinderen die alleen één taal kennen. Volgens haar is dit niet alleen het effect van het kennen van de woordenschat maar ook doordat meertalige kinderen zich beter in **het perspectief van de spreker kunnen inleven**.¹⁵

Onderzoek van Carol Feldman en Michael Shen laat zien dat het voor tweetalige kinderen makkelijker is om verschillende namen voor voorwerpen te gebruiken.¹⁶ Ze begrijpen de willekeurige relatie tussen woord en het desbetreffende object beter. Dit komt doordat deze kinderen, door het leren van twee talen, al gewend zijn dat er over een object op verschillende manieren gesproken kan worden.

Voor mij is het erg leuk dat ik Pools ken. Hierdoor voel ik me erg speciaal, in mijn klas kent niemand Pools. En verder helpt het Pools me ook bij andere talen, bijvoorbeeld in het Frans. Laatst had ik een toets waarin werd gevraagd wat canape betekent. Ik dacht aan het Poolse woord kanapa en wist het antwoord: bank. Dat was best cool.

Gerard 13j.

Hoe vreemd het ook mag klinken voor ouders van tweetalige kinderen: er zijn nog steeds veel mensen die denken dat een kind dat twee talen moet beheersen in de war raakt. Het antwoord van professor Sorace hierop is kort en bondig: Daar is absoluut geen bewijs voor. Een andere taal heeft geen negatieve invloed op de beheersing van de voertaal die in het land van verblijf gesproken wordt.¹⁷

Daarom is het zo belangrijk om de eigen taal en cultuur te behouden!

The limits of my language are the limits of my world.

Ludwig Wittgenstein

Een van de belangrijkste praktische voordelen van tweetaligheid is het feit dat het voor degenen die meer dan één taal beheersen makkelijker is om een baan te vinden.¹⁸ Maar we mogen ook niet de emotionele voordelen van tweetaligheid vergeten. Kinderen die de taal van hun omgeving spreken worden sneller geaccepteerd. Niemand wil dat zijn kind zich in Polen als een vreemdeling zou voelen. Ik heb het niet eens over de contacten met andere kinderen op de speelplaats of op het strand, maar contact met familieleden. Wat is er erger dan geen gesprek met oma en opa te kunnen voeren? Met tweetaligheid wordt de familie van het kind automatisch groter.¹⁹

Het is zeker erg leuk om Pools te kunnen praten. Ik kan met mijn oma en opa in Polen praten, ze hebben altijd zulke leuke verhalen. Hoe zou het zijn als ik niet met mijn grootouders of ooms en tantes zou kunnen praten?

Sofia 11j.

De algemeen gedeelde mening van onderzoekers is dat tweetaligheid een bondgenoot is, maar het samenkomen van **twee talen** in één persoon moet ook als **een relatie** worden gezien. En net zoals alle soorten van relaties moet deze steeds opnieuw gecultiveerd en verzorgd worden. Dat wil zeggen dat tweetalige personen hun talen moeten verzorgen, gebruiken en blijven ontwikkelen.

*"Tweetaligheid is zonder twijfel een waardevolle aanwinst, elke tweetalige wetenschapper zal dat bevestigen. Het veiligste is om te zeggen dat het een potentiële bondgenoot is, je moet het echter, net als bij elke bondgenootschap het geval is, blijven cultiveren."*²⁰

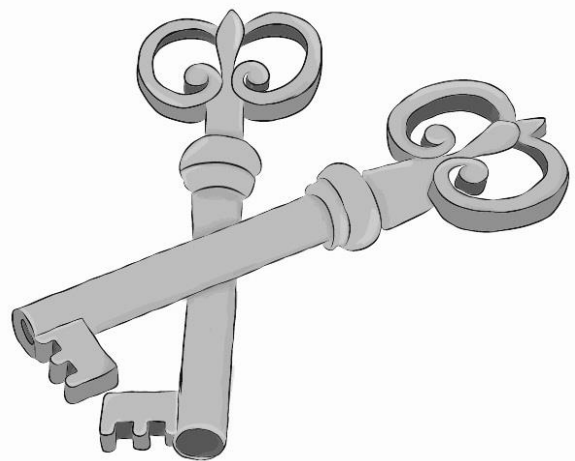
Ida Kurcz

Wat betekent dat?

Those who know nothing of foreign languages know nothing of their own.

Johann Wolfgang von Goethe

Termen als **moedertaal**, **vreemde taal** en **tweetaligheid** zijn bij bijna iedereen wel bekend en iedereen begrijpt ook min of meer wat we daar mee bedoelen. Als het aankomt op een bondige definitie, blijkt die echter niet eenvoudig te geven. Dit komt ook naar voren in de vakliteratuur, waarin veel verschillende verklaringen en onderverdelingen worden gegeven.

Moedertaal

Om te beginnen wordt het in de meeste talen, net als in het Nederlands, 'moedertaal' genoemd, Engels (mother tongue), Tsjechisch (mateřský jazyk). Het wordt echter ook wel, zoals in het Pools (język ojczysty), 'vadertaal' genoemd. De benaming van de taal heeft echter niets te maken met de relatie met moeder of vader. De begrippen moeder-/vadertaal en taal van de moeder/vader zijn ook twee totaal verschillende dingen. In veel talen en culturen is de naam erg adequaat. Sommige wetenschappers verklaren de term in breder verband. In een nationaal perspectief, het gaat hier om een gemeenschap die dezelfde taal gebruikt.²¹

In verschillende boeken staat dat moedertaal de taal is die het kind vanaf de geboorte hoort. Vaak wordt het ook eerste taal genoemd. Maar moedertaal hoeft niet per se de eerste taal van een persoon zijn. Er zijn ook veel mensen die zeggen dat ze meer dan één moedertaal hebben. Soms hebben die talen niets te maken met de taal die een persoon thuis heeft geleerd.

Volgens bovenstaande definitie van moedertaal kunnen wij tevens zeggen dat dit de eerste taal is. Bij meertalige personen is het mogelijk om meer dan één enkele eerste taal te hebben. Ik kan zeggen dat mijn kinderen twee eerste talen hebben, hoe onlogisch dat ook mag klinken.

Tweede taal

De tweede taal is de taal die wordt geleerd vanuit de sociale omgeving. Dat wil zeggen dat deze in tegenstelling tot een vreemde taal niet door middel van een cursus of school wordt geleerd. Vaak is voor kinderen waarvan de ouders geëmigreerd zijn de tweede taal de taal van het nieuwe land. Ze leren dat buitenshuis en dus niet door onderwijs.

Tweetaligheid

De term tweetaligheid is zo'n breed begrip dat de definitie ervan niet in algemene termen te verwoorden valt, maar afhangt van de individuele situatie.

Bij het verschil tussen tweetaligheid en het spreken van een vreemde taal is het erg belangrijk wat de persoon in kwestie daar zelf van denkt. Er zijn mensen die bijna perfect een andere taal kunnen spreken, maar zichzelf toch nooit tweetalig zouden noemen. Er zijn ook mensen die een tweede taal niet zo goed machtig zijn, maar zich er toch comfortabel in weten uit te drukken. Daarom denk ik dat termen als moedertaal, vreemde taal en tweetaligheid zulke brede begrippen zijn, dat de definitie ervan niet in algemene termen te verwoorden valt, maar per situatie verschilt.

De meest eenvoudige omschrijving is, dat tweetaligheid een bepaalde mate van beheersing van twee talen is.

"Tweede-taalkennis is het vermogen om zich in die taal uit te drukken, dikwijls niet conform leeftijd en sociale status van de spreker en beperkt tot specifieke situaties."²²

De mate van acceptatie van de andere taal en cultuur heeft een belangrijke invloed op tweetaligheid. Tweetaligheid is de mogelijkheid om twee talen te gebruiken op hetzelfde niveau als mensen die slechts één van beide talen beheersen. Het is daarbij belangrijk

om beide talen regelmatig te gebruiken in heel veel verschillende situaties met diverse gesprekspartners.

*"Tweetaligheid is het vermogen om in twee talen op gelijkwaardig niveau te kunnen communiceren met eentalige leeftijdsgenoten uit beide taalgroepen. Dat betekent dat deze persoon alle vaardigheden in twee talen kan toepassen. De persoon gebruikt beide talen regelmatig en in verschillende situaties. Meestal is dat geen permanente situatie maar een veranderend proces. Dikwijls is dit het gevolg van emigratie, waardoor deze persoon beide talen kan beleven."*²³

Soorten tweetaligheid

*Language is the road map of a culture. It tells you where its people come from
and where they are going.*

Rita Mae Brown

Ewa Lipińska noemt in navolging van U. Weinreich in haar boek drie soorten tweetaligheid:

Het coördinative bilingualisme kenmerkt

zich door het feit dat beide talen onafhankelijk van elkaar functioneren. Zo kunnen bijvoorbeeld in het geval van Pools-Nederlandse tweetaligheid de woorden 'Koń' en 'Paard' naast elkaar bestaan. Ze zijn onafhankelijk van elkaar en

behoren ieder tot hun eigen taal. In de eigen taal hebben de woorden ook een eigen en soms zelfs nog een andere betekenis.

Het compound bilingualisme, hierbij worden woorden van beide talen door elkaar gebruikt. Dat wil zeggen dat 'Koń' en 'Paard', twee verschillende vormen zijn met precies dezelfde waarde en betekenis.

Het subordinate bilingualisme hoort bij een totaal andere situatie en is vaak het gevolg van school/studie. Dit type hoort bij een situatie waarbij één taal, en dat is meestal de moedertaal, op een hoger niveau staat dan de andere die nog in ontwikkeling is. Dit betekent dat het ene woord wordt vertaald naar het andere²⁴.

Andere taalkundigen²⁵ probeerden die uitleg enigszins breder te maken. Voor deze taalkundigen was de belangrijkste eigenschap van een echt tweetalig persoon de rol van

‘vertaler’. Dat betekent dat bij zo’n persoon de twee talen als onafhankelijke systemen functioneren; die persoon kan spreken en begrijpen in beide talen, maar kan problemen hebben met vertaling ‘woord voor woord’.

In de literatuur zijn ook andere onderverdelingen terug te vinden. Bijvoorbeeld de vier groepen van Tove Skutabb-Kangas²⁶. De eerste groep **completely bilingual** wil zeggen dat een persoon beide talen volledig beheerst. We kunnen dan zeggen dat zo’n persoon twee moedertalen heeft. Een persoon is **nearly bilingual**, de tweede groep, wanneer deze in één taal het niveau van native speaker heeft bereikt en in de tweede taal nog niet, maar dat na verloop van tijd wel zal doen. **Double semilingual** (derde groep), tot deze groep behoren personen die voor geen van beide talen het niveau van native speaker hebben bereikt. Tot de vierde groep kan een groot aantal mensen worden gerekend die contact hebben met twee talen maar tot geen van bovengenoemde groepen gerekend kunnen worden.²⁷

Over **de simultane tweetaligheid** zegt Jeroen Aarssen²⁸ dat men kan spreken van simultane tweetaligheid wanneer een kind opgroeit met twee talen. Dat wil zeggen dat er thuis twee talen worden gesproken. Een ander soort tweetaligheid, **successive tweetaligheid**, doet zich voor wanneer een kind opgroeit in een eentalige omgeving en later in contact komt met een tweede taal, maar niet later dan op negenjarige leeftijd. Gebeurt dit op latere leeftijd dan spreekt men volgens Edith Harding-Esch²⁹ van **later bilingualism**. Volgens deze auteur is ook op volwassen leeftijd tweetaligheid mogelijk, met uitzondering van het vermogen om een tweede taal accentloos te leren spreken.

Een andere soort tweetaligheid wordt **dormant** genoemd³⁰. Dit houdt in dat één van beide talen niet meer regelmatig wordt gebruikt. Die taal is tijdelijk of voor langere tijd bij de spreker in onbruik geraakt. De taal wordt dan langzamerhand vergeten. Er zijn zeker omstandigheden mogelijk, waarin die taal kan worden gereactiveerd (re-learning). Taalbeheersing kan hierbij vergeleken worden met fietsen of zwemmen. Als iemand dat eenmaal onder de knie heeft, stopt en daarna opnieuw start, hoeft hij niet helemaal opnieuw te beginnen met leren.

Als laatste wil ik de algemene theorieën van Maria Teresa Michalewska³¹ noemen. Zij rangschikt tweetaligheid als **compositional** of **coördinatorisch**. Coördinatorische tweetaligheid houdt in, dat twee talen onafhankelijk naast elkaar bestaan. Meestal betekent dit, dat beide talen in verschillende sociale situaties zijn aangeleerd. Dit komt vaak voor bij tweede generatie migranten. Compositionele tweetaligheid wil zeggen dat de tweede taal in de context van de eerste taal wordt geleerd. Met andere woorden, eerst wordt één taal geleerd en op basis van de kennis van deze taal, wordt de tweede taal geleerd.

“Meertalige gezinnen waar Engels wordt gesproken, worden positief bejegend. Dit kan helaas niet altijd worden gezegd van meertalige gezinnen waar bijvoorbeeld Turks of Pools wordt gesproken. Dat is jammer, want zinvolle en niet zinvolle talen bestaan niet.”³²

Marinella Orioni

Bij tweetaligheid is niet alleen spreekvaardigheid van belang, maar ook de schrijfvaardigheid. Van tweetaligheid zonder schrijfvaardigheid kan alleen sprake zijn als een taal geen schrijfsysteem heeft. In alle andere gevallen moeten spreken en schrijven naast elkaar bestaan. Om van volledige communicatie te kunnen spreken, zijn ook het begripvermogen en de leesvaardigheid in een taal van belang.

Tweetaligheid lijkt op het eerste gezicht misschien makkelijk te definiëren, maar uit bovenstaande blijkt wel dat dit onderwerp van verschillende kanten bekeken kan worden. De lijst van soorten tweetaligheid is vrijwel eindeloos.

En hoe werkt dat thuis?

With languages, you are at home anywhere

Edward De Waal

Het familie taalsysteem is het taalmodel dat ouders in hun gezinsleven gebruiken. Dat wil zeggen de taal of talen die door de ouder(s) in een bepaalde situatie worden gebruikt. In theorie klinkt dit misschien heel makkelijk, maar in de praktijk zijn er altijd onverwachte obstakels.

Wanneer de ouders van het kind het er over eens zijn dat ze hun **kind tweetalig willen opvoeden** rijzen er meteen vragen als: Hoe doen wij dat? Werkt het altijd? Zal ons kind het ook goed vinden? Wat is goed voor het kind? En wat zal werken in onze thuissituatie? Hierbij komt het familie taalsteem in beeld. De drie meest bekende familie taalsystemen zijn **OPOL**, **OLOL** en **OLOS**.

OPOL (one person – one language) is het meest bekende systeem. De uitleg van dit model is duidelijk: elke ouder spreekt met het kind consequent in de eigen moedertaal. Bij verbaal contact met het kind wordt nooit de taal van de partner gebruikt. Op zich klinkt dit eenvoudig, maar wat als één van de ouders de moedertaal van de ander niet beheerst? Hoe functioneert een gezin als één van de leden voortdurend buitengesloten wordt? Dit is zeker niet bevorderlijk voor de goede relaties binnen het gezin. Maar zelfs als beide ouders beide talen beheersen, kan zich een ander probleem voordoen. Wat als de ouder die de minority taal voert, door bijvoorbeeld de werksituatie, erg weinig thuis is en hierdoor veel minder gelegenheid heeft om met het kind te praten? In dat geval is

het erg moeilijk om voldoende input in deze taal te geven. Hierdoor kan het gebeuren dat het kind niet altijd begrijpt wat deze ouder zegt en soms zelfs niet in deze taal wil praten omdat die te moeilijk voor hem is³³.

De majority taal is de taal die in een tweetalige gezinssituatie door de meerderheid van de bevolking in het woongebied wordt gesproken.

LOLO (one language – one location) is het tweede soort taalmodel. Om dit model goed te kunnen toepassen moeten beide ouders beide talen goed spreken³⁴. In dit model beslissen de ouders thuis de minority taal te spreken omdat het kind buitenshuis (school, speeltuin) toch voldoende met de majority taal te maken krijgt. Dit model is redelijk moeilijk in het dagelijks leven toe te passen, zelfs als beide ouders in beide talen goed kunnen communiceren. Want wat bijvoorbeeld als de grootouders op visite komen en deze minority taal niet spreken?

Het model dat wij thuis gebruiken is **OLOS** (one language – one situation). Hierbij wordt er afhankelijk van de situatie een bepaalde taal gesproken. Mijn man beheerst het Pools op basis niveau maar niet goed genoeg om alledaagse gesprekken te kunnen volgen. Als wij samen zijn kan ik met onze kinderen niet alleen Pools spreken, omdat hij dan helemaal buiten onze taalsituatie staat en dat zeker niet leuk voor hem zou zijn. Daarom spreken wij, als we met z'n vieren zijn onderling Nederlands. Wanneer ik echter alleen met de kinderen ben, gebruik ik altijd het Pools. Ook als wij Poolse vrienden op bezoek hebben wordt er Pools gesproken, waarbij ik dan tussentijds voor mijn man vertaal. Als hun Nederlandse oma komt spreken we Nederlands. De situaties waarin mijn kinderen Pools spreken zijn dus – wij alleen met mama of wij met mama en andere Polen.

Tijdens het opgroeien van mijn kinderen merkte ik dat onze taalsituatie veranderde. Steeds vaker spreken de kinderen automatisch Pools met mij als hun vader erbij is maar het gesprek geen betrekking heeft op ons allemaal.

Naast bovenstaande taalmodellen ben ik nog een vierde model tegengekomen – **de eerste zin telt**³⁵. Hierbij gaan de gesprekken door in de taal waarin het gesprek begonnen is. Dit model creëert een enigszins rommelig gevoel thuis omdat het vrijwel geen structuur kent. Het is zelfs mogelijk dat een van de talen bijna helemaal niet meer gebruikt wordt.

Tweetaligheid blijft een erg fascinerend onderwerp omdat er voor bijna elke theorie en regel geldt, dat zodra die wordt uitgesproken er al meteen een tegenargument en voorbeeld te geven valt. Er zijn zo veel tweetalige situaties te bedenken, dat er altijd wel iemand is, die kan zeggen: *'Ja, maar bij mij thuis zal dat nooit goed werken.'* Wat betreft **het familie taalsysteem**, dat kan worden vergeleken met de keuze van het voedingspatroon voor een kind. Er zijn zo veel adviezen dat het soms moeilijk te bepalen is welke specialist gelijk heeft. Het beste is om naar het eigen gezin te kijken en zelf te beslissen wat voor het kind en de ouders het meest geschikt is. Ieder kind en elke situatie is immers anders. Wat belangrijk is, is dat er niet slechts één juiste manier bestaat waarop ouders hun kinderen meertalig kunnen opvoeden. Wat wel met zekerheid gezegd kan worden, is dat het voor de ontwikkeling van de minority taal bij kinderen het beste is om contact te hebben met iemand die alleen deze taal spreekt. Het kind wordt dan gedwongen om de minority taal te gebruiken om goed begrepen te kunnen worden.

In bovenstaande tekst schrijf ik over mijn eigen observaties, maar noem ik ook enkele boeken over tweetaligheid (echte aanraders). Over tweetaligheid kan men zeer uitgebreid schrijven en praten, maar niemand hoeft er bang voor te zijn. Elke volgende nieuwe taal is een winst voor het kind en de volwassene.

Over de auteur

Bovenstaande tekst is geschreven door **Agnieszka Steur**. Poolse taal- en letterkundige, lerares, taalonderzoeker, schrijver, journalist en columnist. Ze studeerde af aan de Universiteit van Amsterdam, richting Slavische talen en culturen, met een grootschalig onderzoek naar de invloed van de Nederlandse taal op de Poolse taal bij in Nederland woonachtige, tweetalige kinderen.

De tekst is geschreven op basis van haar eigen ervaringen en onderstaande literatuur.

Illustraties: Sofia Steur

Corrector: Stg. Common Language

Bronen

- ¹ Jakie problemy psychologiczne może rodzić dwujęzyczność? In *Psychologiczne aspekty dwujęzyczności* red I.Kurcz, Gdańsk 2007
- ² Early bilingualism: friend or foe. in *Knowledge and Language* red I.Kurcz, Amsterdam 1986 , p 667-690
- ³ Bialystok, E. 2005, Consequences of bilingualism for cognitive development. (w:) Judith Kroll i Annette De Groot (red.), *Handbook of bilingualism: Psycholinguistic approaches*. New York: Oxford University Press, 417-432.
- ⁴ Eurydice netwerk 2009
- ⁵ Rapport AKF "Onderwijs van tweetalige kinderen in Denemarken en Zweden" november 2011
- ⁶ Linde, E. van der & Folkert Kuiken. 2012. *Het succes van tweetalig opvoeden: gids voor ouders en opvoeders*. Leuven, Den Haag: Acco.
- ⁷ Zurer Pearson B., 2008 *Raising a Bilingual Child*. New York: Living Language
- ⁸ Steiner, N. 2009 *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: AMACOM
- ⁹ Zurer Pearson B., 2008 *Raising a Bilingual Child*. New York: Living Language p.11
- ¹⁰ Zurer Pearson B., 2008 *Raising a Bilingual Child*. New York: Living Language p.11
- ¹¹ <https://www.sciencedaily.com/releases/2007/01/070111133129.htm>
- ¹² <http://nl.indigomagazine.eu/001.46> Early bilingualism: friend or foe. in *Knowledge and Language* red I.Kurcz, Amsterdam 1986 , p 667-690
- ¹³ Steiner, N. 2009 *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: AMACOM p.9
- ¹⁴ Een tweede taal, misschien wel goed, by Marieke Kolkman, 11.10.2014 Trouw
- ¹⁵ <http://www.kennislink.nl/publicaties/meertalige-omgeving-verruimt-je-blikveld> S.P. Fan, Zoet Liberman, Boaz Keysar & Katherine D. Kinzler: The Exposure Advantage: Early Exposure to a Multilingual Environment Promotes Effective Communication. In: *Psychological Science* 1-8. DOI: [10.1177/0956797615574699](https://doi.org/10.1177/0956797615574699)
- ¹⁶ Early bilingualism: friend or foe. in *Knowledge and Language* red I.Kurcz, Amsterdam 1986 , p 667-690
- ¹⁷ Een tweede taal, misschien wel goed, by Marieke Kolkman, 11.10.2014 Trouw
- ¹⁸ Steiner, N. 2009 *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: AMACOM p.8
- ¹⁹ Steiner, N. 2009 *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: AMACOM p.9
- ²⁰ Wczesna dwujęzyczność In *Psychologiczne aspekty dwujęzyczności* red I.Kurcz, Gdańsk 2007. P 170
- ²¹ Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego p12
- ²² Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego p114
- ²³ Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego p115
- ²⁴ Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
- ²⁵ Albert M.L., L.K. Obler 1978 *The Bilingual Brain. Neuropsychological and Neurolinguistic Aspects of Bilingualism*. Academic Press, New York
- ²⁶ Skutabb-Kangas T. 1981 *Bilingualism or not: The Education of Minorities*. Multilingual Matters, London
- ²⁷ Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego P 108
- ²⁸ Aarssen J. *Hoe kinderen meer talig opgroeien*. PlanPlan Amsterdam
- ²⁹ Harding-Esch E. 2003 *The Bilingual Family. A Handbook for Parents*. Cambridge University Press
- ³⁰ Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
- ³¹ Lipińska, E. 2003 *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego p 107
- ³² Orioni, M. 2015, *Meertalig opvoeden*. Amsterdam: Van Gennep
- ³³ Cunningham-Andersson, U., Andersson s. 2006 *Growing up with two languages a practical guide*. London: Routledge Taylor & Francis Group
- ³⁴ Cunningham-Andersson, U., Andersson s. 2006 *Growing up with two languages a practical guide*. London: Routledge Taylor & Francis Group
- ³⁵ Aarssen J. *Hoe kinderen meer talig opgroeien*. PlanPlan Amsterdam